

Borup Sø blev tømt på kongens ordre for 200 år siden

Gennem flere århundreder havde Borup Sø stor betydning for det nærliggende Knardrup Kloster. Det blev grundlagt i 1326 af Christoffer II som et cistercienserkloster med 40 munke fra Sorø.

Søen formodes at være identisk med »Pugesø«, der nævnes i 1403 som en rig fiskesø med en god bestand af brasen, aborre, skaller og gedder. For Knardrup Vandmølle, der også nævnes så tidligt som 1403, har søen fungeret som vandreservoir.

Vandmøllen blev nedlagt ved kongelig resolution af 13. april 1803. På det tidspunkt »kunne mangel på vand ofte i flere måneder – standse malingen«, og der var udsigt til helt at miste vandet på grund af planer om »udgravning af Borup Sø«.

Borup Sø blev tømt, men helt præcist hvornår vides ikke. Fra omkring 1817 og nogle år frem var fiskeretten udlejet til en fiskehandler, men fra 1820'erne angives søen som udtørret og tilgroet. I nogle år forpagtede ejeren af Knardrup Mølle høslettet i søen, og i 1826 købte mølleren søens 83 tønder land (46 hektar) fra kongens domæne og lod jorden inddrage under Knardrupgård. På det tidspunkt må søen altså have været tørlagt.

Borup Sø er velkendt i arkæologiske kredse på grund af et enestående fund af 30 oldsager fra ældre stenalder (den såkaldte Maglemosetid, fra ca. 8000-5000 f.Kr.). Fundene blev gjort i 1943-44 under den intensive tørvegravning i besættelsesårene. De omfatter redskaber i ben fra hjortetakker, urokseknogler og elsdyrben. Blandt dem er der seks meget elegante lysterænder af hjorteben til fiskeri.

Den videnskabelige betydning af Borup-fundet ligger i, at det var første gang i Nordsjælland, man fandt spor efter den ældre stenalders specialiserede jægerfolk, der dengang levede ved søerne i storskoven. De fundne redskaber opbevares på Nationalmuseet.

Som levende mindesmærker fra cistercienserklosters gamle nyttehave, der blev lagt øde helt tilbage i sidste halvdel af 1500-tallet, vokser der stadig mange karakteristiske planter på engen omkring Borup Sø. De mest særprægede omfatter bl.a. peberrod, pastinak, bulmeurt, læge-oksetunge, læge-burre og tordenskræppe (pestilensurt).

Vejrstation Flyveløse

Borup Søes skæbne i det 20. århundrede har været knyttet sammen med oprettelsen af Flyvestation Værløse i

1909 og især udbygningen som flyveplads fra 1934 frem til lukningen i 2004. Derefter åbnede der sig en helt ny dør til fremtiden, omend det endnu ikke er klart, hvad den indebærer.

Som det fremgår ved sammenligning af 1897-målebordsbladet med 1995-kortet, betød oprettelsen af flyvestationen, at gården »Paradis« blev nedrevet og fjernet. Senere, formentlig efter Anden Verdenskrig, er flyvestationens startbane blevet forlænget adskillige meter ud i den delvist tørlagte sø, så den tilsidst havde en længde af 2457 meter. Dertil kommer, at indflyvningslysene er opstillet

Borup Sø

Oprindeligt naturlig sø eller opstemmet møllesø på 42 hektar, tre kilometer sydøst for Ganeløse. Udtørret i første halvdel af 1800-tallet.

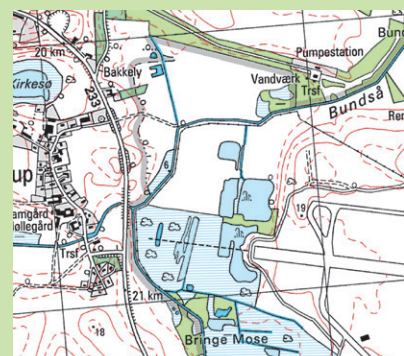
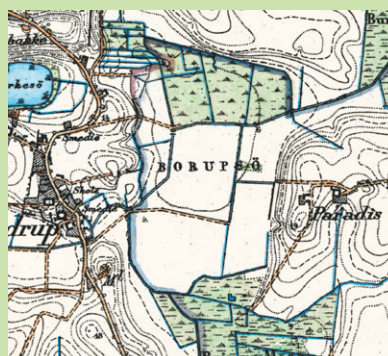
Ligger umiddelbart vest for landingsbanen på den i 2004 nedlagte Flyvestation Værløse.

Naturarealerne overdraget til Naturstyrelsen i sommeren 2013.

Kortene er fra 1768, 1820, 1897 og 1995.

Furesø Kommune.

Koordinater: 6185610, 706829.

Oldgamle plantefund fra Knardrup Klosters tid

Nedenstående planteliste bygger på apoteker Linds undersøgelser fra 1918 samt Jens Østergaards indsamlinger i sommeren 1957 og det efterfølgende år. Der er tale om forvildede planter, der i det væsentlige må påregnes at stamme fra tiden 1150-1561, samt et antal spontane forekomster.

Hvidpil (*Salix alba*)
Tvebo-nælde (*Urtica dioeca*)
Syre (*Rumex acetosa*)
Svaleurt (*Chelidonium majus*)
Aftenstjerne (*Hesperis matronalis*)
Peberrod (*Armoracia rusticana*)
Marts-Viol (*Viola odorata*)
Prikbladet Perikum (*Hypericum perforatum*)
Almindelig Katost (*Malva silvestris*)
Cypres-Vortemælk (*Euphorbia cyparissias*)
Pastinak (*Pastinaca sativa*)
Skarntyde (*Conium maculatum*)
Bulmeurt (*Hyoscyamus niger*)
Storblomstret Kongelys (*Verbascum thapsiforme*)
Læge-Oksetunge (*Anchusa officinalis*)
Tandbæger (*Ballota nigra*)
Læge-Burre (*Arctium lappa*)
Tordenskræppe (*Petasites officinalis*)
Regnfan (*Tanacetum vulgare*)
Balsam-Regnfan (*Tanacetum balsamita*)
Grå Bynke (*Artemisia vulgaris*)
Røllike (*Achillea millefolium*)
Matrem (*Chrysanthemum parthenium*)

Bulmeurt er en af de få dødeligt giftige planter, som findes i Danmark. Den er sjælden, men vokser dog en del steder på strandvolde, ved borgruiner og som gammel lægeplante nær de tidligere klostre. Frøene er i stand til at overleve i århundreder i jorden. Ved Øm Kloster i Midtjylland havde planten ikke været set i mindst 300 år, men da man gravede ud, begyndte der at spire bulmeurt frem fra frø, som havde overlevet i jorden.

Bilag fra Østergaard, Jens: Træk af Knardrup Klosters historie og om planteminder fra dets have. Årsskrift udgivet af Historisk Forening for Værløse Kommune 1960.

aktiviteter blev flyttet til flyvestationerne Karup, Aalborg samt Skalstrup. En æra i dansk militær flyvning var slut, og uofficielt kom Flyvestation Værløse til at hedde Vejrstation Flyve-løse.

Som en del af et forsvarsforlig var flyvestationen blevet nedlagt, og området sat til salg blandt omegnens kommuner. Men i første omgang brød forhandlingerne om salg til Værløse Kommune sammen. I stedet blev en del af området udbudt i offentlig licitation. Kuben Byg A/S vandt snævert blandt seks bud og sikrede sig de 94 hektar jord med et bud på 178,6 mio. kr. (213 mio. kr. i 2012-værdi). Hertil kom, at Kuben forpligtede sig til at bidrage til miljøoprensning af forurenede jord med et »ikke ubetydeligt beløb«.

Fredning og så alligevel ikke

I maj 2005 tilbød den daværende indenrigsminister Lars Løkke Rasmussen (V) Værløse Kommune og Farum Kommune en aftale om vederlagsfri overdragelse af flyvestationen til den nye Furesø Kommune. Forsvarsministeriet havde internt værdisat området til 25 mio. kr. (29,2 mio. kr. i 2012-værdi).

tværs over søbundens 600 meter og helt over til Knardrupvej, den lokale landevej nr. 233 mellem Ganløse og Måløv.

Den mest dramatiske og tragiske episode i flyvestationens historie indtraf 9. april 1940 kl. 05.25 om morgenen, da lejren, der på det tidspunkt husede Københavns luftforsvar, blev angrebet af en eskadrille tyske Messerschmitt Bf 110 langdistancejagere. I løbet af tre kvarter ødelagde fem tyske angrebsbølger stort set samtlige lejrens fly, der stod klar til afgang. Et dansk rekognosceringsfly, der netop var på vej i luften, blev brutalt skudt ned, og to personer omkom. Under besættelsen overtog det tyske Luftwaffe lejren.

Efter 70 års virke som operativ flyveplads blev stationen lukket 1. april 2004, da store dele af flyvestationens

I tiden under og efter Anden Verdenskrig blev den udtørrede Borup Sø gennemgravet for at hente tørvebrændsel. Disse grave ligger stadig som dybe vandhuller især i den østlige del af området, hvor de bidrager til biodiversiteten. Her yngler lappedykkere, ænder og blishøns, og der er også fisk i vandhullerne, omend vandkvaliteten virker noget forringet. Allerede nu foregår der naturpleje med kvæg, der afgræsser de fugtige enge rundt om tørvegravene.

Inde på flyvestationen er naturen så småt begyndt at erobre startbanen tilbage.

Men de to kommuner nåede aldrig at acceptere aftalen, før sagen tog en dramatisk vending. Danmarks Naturfredningsforening besluttede i december 2005 at rejse fredningssag på 440 hektar for at bevare den særprægede natur.

Både Miljøministeriet og Furesø Kommune protesterede, mens Friluftsrådet, Dansk Ornitologisk Forening, Københavns Energi, Ballerup Kommune, m.fl. støttede påstanden. Fredningsnævnet besluttede i december 2008 at gennemføre fredningen, men afgørelsen blev indklaget for Naturklagenævnet af hele otte parter i sagen, heriblandt Furesø Kommune, Forsvarets Bygningstjeneste, Kulturarvstyrelsen og Friluftsrådet, der havde skiftet mening om fredningens nødvendighed.

Indsigelserne mod fredningen blev taget til efterretning, og 23. juni 2009 ophævede Naturklagenævnet den afsagte kendelse. Nævnet mente, at naturinteresserne i området var tilgode-set i andre sammenhænge.

Først fire år senere, i sommeren 2013, synes fremtiden at blive afklaret for den forladte flyveplads. Furesø Byråd har tiltrådt en meget gunstig samarbejdsaftale om ejerskabet til Flyvestation Værløse.

Byrådet godkendte 26. juni 2013, at ejerskabet af Flyvestation Værløse endeligt kunne overdrages fra den

nuværende ejer, Forsvarsministeriet, til de nye ejere, som blev Naturstyrelsen, der overtog den del af flyvestationen, som primært skal udlægges til naturområder med rekreative formål, og Kulturstyrelsen, der overtog de to store hangarer og operationsbygninger i den nordlige del af flyvestationen for at anvende dem til kultur- og udstillingsfaciliteter. Endelig overtog ejendomsselskabet Freja Ejendomme A/S området omkring Sydlejren, hvor der kan udvikles nye boliger og et erhvervsområde.

Freja Ejendomme A/S er et statsligt ejet aktieselskab, der handler med statens ejendomme. Selskabet hører under Finansministeriet.

Furesø Kommune får indflydelse på udvikling og drift af flyvestationen i sin egenskab af myndighed på natur-, miljø- og planområdet og som medlem af den særligt nedsatte styregruppe. Og indflydelsen er tilsyneladende gratis.

Samarbejdsaftalen sikrer, at Furesø Kommune hverken skal deltage i finansiering af byudviklingen i Sydlejren, eller løber nogen risiko for udgifter til bekæmpelse af jordforurening og heller ikke skal betale for driften af arealerne i den grønne kile. Alligevel sikrer aftalerne, at et nettooverskud ved salg af ejendomme og byggeretigheder i Sydlejren deles mellem Freja Ejendomme A/S og Furesø Kommune.

Alle glæder sig

I en pressemeddelelse med overskriften »Ejerskabet til Flyvestation Værløse er landet« glædede den socialdemokratiske borgmester Ole Bondo Christensen sig over beslutningen:

»Det er en rigtig god løsning for Furesø, som hele byrådet bakker op om. Vi har fundet en model, der giver Furesø mulighed for indflydelse på udvikling af området og andel af et fremtidigt overskud. Samtidig bliver Furesø frigjort for den økonomiske risiko ved udviklingen og oprensning af flyvestationen. Der tegner sig et spændende samarbejde med de kommende ejere af flyvestationen, som vi vil se frem til og gå konstruktivt ind i.«

Også den konservative viceborgmester Susanne Mortensen glædede sig i pressemeddelelsen: »Vi har nu muligheden for sammen at skabe et enestående naturområde med offentlig adgang, hvor der også bliver mulighed for masser af friluftaktiviteter og kulturtilbud til glæde for hele regionen. Samtidig vil der blive åbnet op for spændende nye boliger og erhvervsudvikling i Sydlejren i respekt for miljø, klima og den omkringliggende natur«.

Det må antages, at den udtørrede Borup Sø fremover vil blive admini-

Tværs over den udtørrede sø, gennem rørskov og hen over vandfyldte tørvegrave, er der anlagt en gangbro til betjening af indflyvningslysene til den tidligere flyveplads. Ledningerne til systemet er for længst klippet over, men selve opstillingen får lov at forfalde.

Efter lukningen af Flyvestation Værløse i 2004 har Forsvarsministeriet åbnet det høje hegn omkring flyvepladsen og den delvis udtørrede Borup Sø, og der er opsat informationstavler om de rekreative muligheder i området. I sommeren 2013 har Naturstyrelsen overtaget ejerskabet, og der kan vel forventes en mere organiseret naturpleje og formidling i fremtiden. Billedet viser indflyvningslysene gennem røskoven mod øst frem til den 2457 meter lange landingsbane. Trods 10 års uvirksomhed er installationerne endnu ikke fjernet.

streret af Naturstyrelsen, der nok først skal få fjernet de forfaldne og ikke helt ufarlige lysinstallationer på tværs af arealet, før der eventuelt kan blive tale om at hæve vandstanden og genskabe noget af den gamle sø.

juni 2013. www.furesoe.dk/Nyheder.aspx?year=2013&month=06&type=all.

www.da.wikipedia.org/wiki/Flyvestation_V%C3%A6rl%C3%B8se

Østergaard, Jens: Træk af Knardrup Klosters historie og om planteminder fra dets have. Årsskrift udgivet af Historisk Forening for Værløse Kommune 1960.

Grænsen mellem den udtørrede sø og de omgivende marker med mosejord ses tydeligt syd for søen.

KILDER

Forfatterens besøg på lokaliteten, 11. september 2013.

Kendelse om fredning af Flyvestation Værløse, afsagt den 12. september 2008 af Fredningsnævnet for København. FRS nr. 60/2005.

Larsen, K.A.: En jægerboplads ved Borup Sø. Ballerup og Omegns Museums Forenings Årshæfte nr. 2, 1947-1948.

Milthers, V.: Jordbunden. I: Hansen, K. (red.): Det Danske Landbrugs Historie. Bd. 1. G.E.C: Gads Forlag, København 1925.

Naturklagenævnets afgørelse af 23. juni 2009 i sag om fredning af flyvestation Værløse i Furesø Kommune. J.nr. NKN-111-00047.

Pressemeddelelse fra Furesø Kommune: »Ejerskabet til Flyvestation Værløse er landet«, 27.

